

KDYŽ RODÍ CHLAP

VÁCLAV FRANČ

Foto: Filip HAVLÍK - z cyklu Těžká práce

Za všechno může vnučka Lucka. Přišla k nám po vyučování, bydlíme kousek od školy, aby počkala na maminku, naši dceru, než si ji vyzvedne.

„Dědo, víš, že miminko můžou mít i pánové?“

Domnívala se, že mě ohromí. Přiznám se, že v jejím věku nás zajímaly úplně jiné věci, fotbal, kolo a lítání venku.

„A kdo ti to říkal?“

Snažil jsem se získat čas.

„Paní učitelka! A ta nikdy nelže!“ přitvrdila, když viděla, že nějak nesouzním s jejím názorem a nadšením. Nechtěl jsem suplovat sexuální výchovu a byl jsem rád, když se ve dveřích objevila babička, moje žena.

„Babi, víš, že miminko můžou mít i pánové?“

Zřejmě tato moudra chtěla zvěstovat celému světu a mě považovala za nějakého hlupáka, který vzhledem k blížící se sedmdesátce netuší nic o tom, jak vzniká nový život.

Věřu progresivní paní učitelku na škole mají, to je to nové myšlení, možná měli na škole někoho z neziskovky, pomyslel jsem si. Kdyby raději procvičovala s dětmi učivo druhé třídy, aby si nepletly měkké a tvrdé souhlásky a dělení slov.

Byl pátek, první v měsíci, což je den, kdy se my chlapi od nás z dílny, dnes už důchodci, scházíme Na Růžku, abychom probrali mezinárodní politickou situaci, baby a sport, hlavně fotbal. Je pravdou, že poslední dobou spíše baby a sport, protože Bretschneiderové žijí pořád a jak nás učili na vojně, nepřítel naslouchá. Dost možná by vadilo i tomu novému forwardovi, co ho Sparta koupila za nekřesťanský peníze, které jsme si my všichni Na Růžku nevydělalí za celý život, že pomlouváme jeho pomalost a špatnou kopací techniku. Ale zdá se, že jeho příznivci se zrovna ten pátek v hospodě neobčerstvovali.

Jako poslední dorazil Franta, byl už značně společensky upraven. Neustále se chtěl objímat a vykřikoval, že má prvního vnuka. Runda střídala rundu a my namísto těch svých dvou tří kousků, stačících nám na celý večer, nasákli alkoholem víc, než nám dovoluje kapesná z našich důchodů. Ani nevím, jak jsem se dostal domů.

A pak se to stalo. Začal jsem pocítovat tlak na břicho. Nejdřív tak jemně, ale postupně se zvyšoval. Když jsem se svěřil manželce se svými obtížemi, doporučila návštěvu obvodní lékařky, neboť četla v ženském časopise, že v našich končinách je stále vysoký výskyt nádoru tlustého střeva. Neváhal jsem a navštívil MUDr. Plachou. Po komplexní prohlídce mě nepotěšila:

„Pane Balabán, možná se mýlím, ale zdá se, že jste těhotný. Pošlu vás raději na gynekologii.“

„Proboha,“ vykřikl jsem. „Představoval jsem si, jak v čekárně plně žen, sedím jediný muž mezi růžemi.“

„Měl byste se šetřit, ve vašem stavu,“ řekla klidně obvoďačka.

„Jak se to mohlo stát?“ nechtěl jsem se smířit s vyslovenou diagnózou.

„V poslední době se nám takové případy množí, nejste zdaleka jediný,“ zvedla oči od počítače MUDr. Plachá.

Na gynekologii diagnózu potvrdili. Vystavili mi těhotenskou průkazku a varovali před ranními nevolnostmi, změnami chutě a hormonálními výkyvy nálad. Na moji otázku, jak jsem k tomu přišel, mi mladý lékař řekl, že třeba nedávno jeden pán otěhotněl v hospodě.

Ihned jsem pojal podezření, že mě přivedl do jiného stavu Franta. Napájel mě panáky, aby mě mohl na záchodě...Jasně, Franta. Proto se chtěl pořád objímat.

V telefonu se pochopitelně kroutil jako had. Vymlouval se, ale trval jsem na tom, že si mě nemusí sice vzít, nakonec jsem přece ženatý, ale na dítě bude muset platit výživné, i kdybych to měl hnát k soudu.

„Třeba sis to uhnal s Pepikem,“ snažil se vykrotit.

„Proč s Pepikem, já s ním přece nic neměl, já nejsem na chlapy,“ křičel jsem, ale Franta se k otcovství nechtěl přiznat. Nakonec se zeptal: „A bude to aspoň kluk?“

Musel jsem přiznat, že to mně na gynekologii neřekli, ačkoliv mi břicho potřeli vazelinou a ultrazvukem jezdili po mém pivním mozolu dost dlouho, až to bylo nepříjemné a bolesti opět sílily.

Ani nevím, jak jsem to těhotenství, těch devět měsíců přežil. Ženský s tím nadělaj. Nebo to byl předčasný porod v sedmém měsíci? Čert se v tom vyznej. Teď mi bude sedmdesát, než bude kluk maturovat, tak mně bude pomalu devadesát, toho se už nemusím dožít. A kdyby to byla holka?

Vidím kolem sebe lidi v bílém a Frantu. Přece jen se k tomu postavil čelem. Otec u porodu.

„Ať je to kluk!“ svíral pěsti a smál se na mě.

Mně do smíchu nebylo, porodní bolesti byly nesnesitelné.

„Tlačte, tlačte!“ volali na mě ti lidé v bílých pláštích.

Zatlačil jsem!

„Karle, tos přehnal!“ slyším manželku.

Asi se domákla o mém těhotenství a chce podat žádost o rozvod. A to jsme příští rok měli slavit zlatou svatbu.

„Že ses vožral jak carskej důstojník, to bych ti odpustila, ale ...“

Procitám a cítím zápach. Nevím proč, vzpomněl jsem si na Vladimíra Menšíka, jak jednou na Silvestra líčil, jak je paní učitelka ve škole nutila hrát si na slepice a snášet vajíčka.

Asi jsem po Vladimírovi Menšíkovi druhý, kterému se to podařilo.

GUILLAUME APPOLINAIRE

Láska

Prsten obepíná prsteníček

Jeden polibek a láska čeká u dveří

Slova plynou ze rtů jako slzy z víček

Prsten obepíná prsteníček

Kladu růže políbení do tvých kadeří

Včera

Včerejšek to je ten zvadlý klobouk

Rád jsem ho nosil až mi ho někdo vyfouk

Včerejšek to jsou ty bídné róby

Které už vyšly z módy

Včerejšek to byl ten krásný kostel

Dnes prázdný jako postel

A smutek růžový co do duše mi pad

A půvab promenád

Včerejšek to je mé srdce jež se často mýlí

Ach žítí jiný rok ach žítí jinou chvílí!

Dnes večer rozplynul se včerejšek jak dým

V pokoji setmělém z něj zůstal sotva stín

(Přeložil Karel Sýs; tiskneme k 125. výročí zrodu kubismu v poezii, který je od roku 1901 připisován Guillaumu Appolainovi)

Vzpomínka na Vladimíra Thiela

IVO FENCL

V únoru by oslavil kulatiny (105) pozapomenutý český básník a spisovatel Vladimír Thiele (1921-1997), jehož jednou z manželek byla nezapomenutelná filmová hvězda Valentina Thielová (1933-2022), jejíž rodiče emigrovali z Ruska.

Jen párkrát jsem Thiela navštívil u něj doma na Vinohradech v devadesátých letech a některé jeho knihy miluji, takže jsem mu to řekl. Jak si vzpomínám, jednoho dne jsem u nich drze a jednoduše zazvonil, aniž jsem byl dopředu jakkoli ohlášen, a setkali jsme se oba poprvé prostě na schodech činžovního domu, kam kvůli mně vylezl a odkud ke mně shlížel.

Cosí nepřipraveného jsem spontánně řekl a on reagoval nezapomenutelnou narážkou na vlastní smrt: „No, málem jste mě už nezastihl. Pojďte dál!“

Takhle doma a na volné noze byl již od roku 1963, kdy mu bylo dvaadvaceti, a byt charakterizovala obří, perfektními knížkami nabitá knihovna. Dělal ji, tuším, sám.

„To jste všechno přečetl?“ Ne, tak jsem se nezeptal, neboť nejsem úplný idiot, ale on tu větu odkudsi s pousmáním vytáhl a prozradil, že občas bytem od návštěv zazní. „Je to přece blbost, podobná otázka,“ dodal. „Jsou to i slovníky a...“

Seznámil mě vzápětí se svou mladou ženou, jinak zdravotní sestrou, a povídali jsme si u stolku chvíli i ve třech. Ano, měl radost, že vlastním některé jeho knihy ze čtyřicátých let a nesu je k podpisu. Básnické sbírky mezi nimi tenkrát nebyly, a když jsem na básničky přece zavedl řeč, vyzdvihl *Hocha v modrém* (1942) - a připomínám, že film *Dívka v modrém*, který tu sbírku titulem pouze nepatrně inspiroval, je již z roku 1939, kdy námět Vávrovi poskytl Felix de la Cámara.

O čem jsme si s Thielem povídali?

Nejvíce o spisovatelích, nějak to samo do toho sklouzlo, a utkvělo mi, že sám nějak výrazněji ctil Saroyana a Poláčka; hovořil o nich s obrovskou úctou až zbožností.

Byl moc rád, že vůbec přežil válku, a je otázka, nakolik se jeho radost z toho vlastně odrazila na kvalitách jeho následujících literárních děl... Když třeba listuji barevnou básnickou sbírečkou *Třesu, třesu z rukávu* (1945), jistěže chápu, „je pro děti,“ ale ocitám se v určitých rozpacích ohledně říkanek. Ale bezvadně výtvar ilustroval František Bídlo (*1895), který... 9. května 1945 bohužel zemřel na tyfus, jímž se nakazil v táboře v Terezíně.

Roku 1956 vyšel knižně Thielův překlad Stevensonových veršů *Dítě tak samo*, je to však jen bibliofilie.

Napsal i hezkou publikaci *Jak se dělá kniha* (1957), ilustrovanou Františkem Škodou, a nutně musela zastarat, ano, ale neřekl bych, že je politicky jakkoli poplatná době. Neříká. Na jedné další knize Thiela dokonce spolupracoval s Antonínem Jedličkou (1923-1993) a spolu s malířem Václavem Junkem vytvořili pro Státní nakladatelství dětské knihy publikaci *Lokomotiva Fu-fu* (1950). Thiele je i překvapivým autorem

hned dvou komiksů (*de facto* komiksů), na kterých spolupracoval i s Františkem Rolečkem (1913-2000), *Robinson Věna Kuk a Lešek a Pešek na cestách*; obě ty dětské knihy vyšly „ještě včas“, a totiž roku 1948.

Cením si i Thielových daleko pozdějších souborů anekdot o různých osobnostech (*Úsměvy Jana Masaryka, Jan Werich zblízka, 50x Vlasta Burian*), ale zvlášť mě vždy bavily jeho *Anekdoty o spisovatelích* (1970). „Příteli Ivo Fenclovi kamarádsky Vladimír Thiele,“ napsal mi na titulní stranu a před kapitolu, které tu mají taky Alexandre Dumas nebo Ernest Hemingway, jemuž se (zarostlý) Thiele fyzicky... snad i trochu podobal.

Aniž bych tuto metodu tvorby měl právo kritizovat, dostala se mi pak ovšem do ruky jiná knížečka humoru, vydaná už před rokem 1948, a došlo mi, kde měl odraznou plochu.

Za války byl Thiele totálně nasazen

Nuceně pracoval poblíž Hannoveru, ale utekl odsud a do května 45 se jako truhlář skrýval v nemocnici na Bulovce; taky o tom mi vyprávěl, ale velmi opatrně. Po válce stal se - mimo jiné - redaktorem *Nového hlasu* (1947-1948), což byl „Ústřední orgán“ *Církve Ježíše Krista Svatých posledních dnů*, a mezi roky 1950 a 1958 byl truhlářem v ČKD. Pak nastoupil do *Svobodného slova* a v letech 1960-1963 byl propagačním textařem. Pracoval i pro rozhlas a například v roce 1962 adaptoval Hughesovu pohádku *Velrybí domov*.

Ale klíčem k Thielovi nejsou jeho hry a veršiky a často drobné publikace, nýbrž o generaci starší spisovatel a přítel Edvard Valenta (1901-1978). O jejich vztahu sám Valenta napsal krátký román *Trám* (1963), na jehož stránkách se autorovo alter ego setkává s truhlářem (Thielem), aby každý chytili na jednom konci onen trám, by jej spolu s námahou nesli - a přemýšleli - a my ty myšlenky poznáme.

V té knize jsou na začátku zachyceny i momenty, kdy přišel Thiele - v psychicky kritických devíti letech - o maminku. Ocíl se v evangelickém sirotčinci, vyučil se posléze truhlářem a od roku 1937 přispíval do *Lidových novin*. V učení byl „na“ Dobříši (1935-1939) a osobně věřím, že opravdu došlo k setkání a rozhovoru s Čapkem, o kterém sám nevyprávěl pouze mně a které vrcholil „slavnou“ velikánovou větou: „A víte, že já si zrovna takhle představuji básníka?“

Že byl citlivý Thiele vedle básnění a psaní i manuálně zručný, je nepochybné, a trám končí těmito slovy. *Honza se posadil vedle něho a položil obě dlaně na Bendovo stehno, ale opatrně, měkce. „Víš,“ řekl, „ono to nebude do kamen. To dřevo, víš, ono nebude do sporáčku, ale já ti z toho trámu udělám, víš ty co? Já ti z něho udělám parádní stůl a taky židli, pěkný stůl a pěknou židli.*

A ty napišeš na tom stole takovou knížku, že lidi zůstanou koukat. „A řekneme si, že jsme se s tím nesli jenom kvůli tomu,“ zasmál se.

Přátelství Vladimíra Thiela a Edvarda Valenty zachycuje i trilogie *Báchorky admirála Machorka, Krásné léto v Orlím srubu a Jak to všechno dobře dopadlo* (1966-1969). Thiele mi

o tom řekl, že původně zamýšlel vyprávění jako jedinou knihu, ale bylo v nakladatelství rozhodnuto jinak. Co ilustrátora využili Marcela Steckera (1924-2011) a jeho obrázky mám s tím kouzelným textem neodmyslitelně spjaté.

Doporučuji to dílo!

Záměrně působí, jako by vše v dětském věku napsal jeden z Valentových synů, přičemž manželé Thielovi se objevují rovněž vnímání jeho očima, Thiele co strýc Radim, a to například v kapitole *Jak jsme u nás doma věšeli Josefa Čapka*. Dodám, že Thiele vsutku podchytil - a zpracoval - část Čapkových (na zeď jistěže rozvěšovaných) grafik, a to do monografie *Josef Čapek a kniha* (1959). V ještě jiné kapitole líčí syn-Valenta (v knize Machorka) typický průběh návštěvy manželů Thielových na chatě manželů Valentových u Sázavy a vyniká zde zvlášť jistá „rozmarlost“ Valentiny Thielové. Ta chata, dodejme, patřila předtím Otakaru Batličkovi (1895-1942).

Valenta-Machorka působí v trilogii jako naprosto fascinující, zcestovalá, kouzelná a vypravěčsky nadaná figura, přičemž se pointou stává synovo odhalení, že zdánlivě líný a přes den pospávající tatínek tvrdě pracuje v noci. Píše, a to tiše a obyčejnými tužkami. Když jsem psal svou knížku *Domek pana Stilburyho*, jejíž druhé vydání zrovna chystám, vědomě jsem dikci dětského vypravěče a pojetí otce-spisovatele převzal odsud; i když jinak je má próza zcela autobiografická.

V dětství jsem, jak vzpomínám, vlastně znal jen dvě třetiny trilogie a svazek *Krásné léto v Orlím srubu* mi unikl. I můj intelektuálně založený otec byl těmi knihami zaujat a s naší rodinou, kde se hodně psalo a četlo, souzněly.

Vladimír Thiele mi chtěl při první návštěvě půjčit nějakou knihu - a vybral Valentův tlustospis *Světlem pro nic za nic*. Byl to svého času Baťa, kdo Valentovi umožnil a zaplatil, nu, takřka cestu kolem světa, a on ji pak i literárně zpracoval a zachytil, a to nezapomenutelným, řekl bych až halliburtonským způsobem. Ale prvořadě tu je vylíčena Amerika, takže mezi roky 1948 a 1989 jako by ta kniha už neexistovala.

Na přátelství Thiela a Valenty

byl nějaký škráloup

Ale nemá smysl ho tady připomínat, řekl bych, a životní Thielův styl mě jako kluka každopádně fascinoval. Skutečně jsem v mládí uvěřil, že není nic hezčího než ani nevyhází z bytu, nemuset do práce a psát. Podobně Thiele zobrazuje Valentu, ale žil tak sám. Máte-li náhodou co říct, je dobré kuklit se a minimálně občas tvořit, zvlášť je-li to kuklení do nějaké míry ošetřováno vaší milující rodinou.

Při poslední návštěvě u Thielů byl už na lůžku a setkal jsem se prvně s jeho nejmladším synem, kterému toužil předat... aspoň nějaké zkušenosti, s čímž se, jak mi došlo, potýkáme každý. Letos v únoru by mu bylo, jak řečeno, sto pět.

JIŘÍ ŽÁČEK

Ptáci

Máte můj obdiv, bando ptačí,
odvážní lovci, pilní sběrači
v světě, kde každý každého rád přechytračí,
vynalézaví stavitelé hnízd,
krmiči mláďat, která musí jíst,
piloti dálkových i vyhlídkových letů
hledící s nadhledem a láskou na planetu,
vždy čilí, neúnavní, veselí,
od rozbřesku až do soumraku v jednom kole,
bez dovolených, svátků, nedělí,
a žádné kafičko a cigárko a štamprli si nedáte -
a vy si ještě zpíváte!

(Z knížky *Kdo učí ptáky chodit*)

HLÁŠENÍ - Milí přátelé, po svém návratu z týdenního pobytu ani od moře, ani z hor, nýbrž z plicního oddělení Thomayerovy nemocnice, posílám hlášení, že díky šikovným lékařům už zase dechám, neumírám, ožívám a rád bych tu s vámi ještě chvíli pobyl. S přáním všeho dobrého Jiří Žáček.

ČERNOHLÁVEK NOSÍ V ZOBÁKU FLÉTNU. Česká společnost ornitologická (ČSO) vyhlásila ptákem roku 2026 pěnicí černohlavou. Na pomyslném trůnu střídá konipasa horského. Právě pěnici černohlavou má ČSO ve svém logu – udělením čestného titulu tak chtějí ornitologové upozornit na sté výročí organizace, která se od svého vzniku v roce 1926 nepřetržitě věnuje ochraně ptáků, jejich výzkumu i popularizaci ornitologie. Latinské rodové jméno pěnic, *Sylvia*, nese i název odborného časopisu ČSO, který vychází rovných 90 let, již od roku 1936.

Pěnice černohlavá, lidově zvaná černohlávek (na snímku Zdeňka Roseckého), svým flétnovým zpěvem každé jaro oživuje naše lesy i zahrady. Ostatně pro svůj libozvučný zpěv celý rod pěnic získal své jméno.

Osvobozené divadlo - 100, Svět patří nám - 90!

Před 100 lety, v předjaří roku 1926, se zrodilo Osvobozené divadlo. O slavném fenoménu české levicové meziválečné kultury bylo mnoho napsáno. Jedním z prvních, kdo historii divadla důkladně zpracoval, byl Jaromír Pelc. V roce 1982 vydal knihu *Zpráva o Osvobozeném divadle*. Doslov autorovi tehdy napsal národní umělec Miloš Nedbal, který na jevišti hrával po boku národního umělce Jana Wericha a Jiřího Voskovce. Nedbalův „epilog“ s Pelcovým svolením přetiskujeme, a je tak poprvé publikován časopisecky. A vůbec poprvé díky laskavosti Jaromíra Pelce se na stránkách tisku objevuje originální faksimile Voskovcovou rukou napsané první verze legendární písně *Svět patří nám*. Dnes je stejně aktuální, jako byla v roce 1936 na jevišti Osvobozeného divadla.

Jaro 1926. Praha se již poněkud vzpamatovala ze strážní první světové války, zacelovala své rány a plnými doušky nabírala svěží vzduch znovu nabyté svobody, stále ještě trochu opojena pyšným vědomím, že je hlavou nově zrozeného samostatného státu. A v tom jaro jednoho dne — země se nezachvěla a na nebi se neobjevila žádná, ani ta nejmenší znamení — v Praze se narodilo nové divadlo. Skupinka mladých nadšenců, kterou dali dohromady Jiří Frejka, útlý mladíček věčně s fajfkou v zubech, kterou jen sem tam vyndával, aby pronesl nějakou, vždycky trochu záhadnou větu, a Jindřich Honzl, hubený pan učitel s chorobně žlutou tvář, s divnými, jakoby rybíma očima. Usadili se v malém divadelku Na slupi, které si krátce předtím zbudovali vyšehradští ochotníci. Zrodilo se Osvobozené divadlo, divadelní sekce Devětsilu. Země se nezachvěla, na nebi se neobjevila žádná znamení, po ulicích dál řinčely elektriky, lidé si šli každý za svým. Žádné prapory na domech ani manifestační průvody — a jak ráda tenkrát Praha využívala sebemenší maličkosti, aby mohla slavit. Jen sem tam v novinách se objevilo několik lehce ironických řádek, jimiž někteří kritikové s přezíravým úsměvem zaznamenali tu událost.

Já, tenkrát zelený jelimánek, nevyčísitelně praštěný divadlem, jsem se pilně připravoval k maturitě a chystal se, že se pokusím o přijímací zkoušku na dramatické oddělení státní konzervatoře hudby. Poněvadž mi tenkrát nemohlo uniknout nic, co se v divadelní Praze šustlo, ocitl jsem se jednoho krásného dne v hledišti divadelka Na slupi a napjatě čekal, co bude. Byl to tenkrát pro mě silný zážitek, který tkví dodnes živě v mé paměti, něco absolutně jiného, než jsem byl zvyklý vidat v Národním a na Vinohradech. Nejdřív prázdné jeviště. Na něm v šeru strojovým krokem přechází hubený chlapík, celý v trikotě, sem tam, sem tam — jako kyvadlo, které měří čas. Na rampě sedí trochu obtlouštělý muž v černém. Má frakovou pláštěnku a cylindr. Extaticky zvedne k modrému reflektoru svou měsícatou tvář a říká krásné Nezvalovy verše. To jsem tenkrát netušil, že je to autor sám — básník, kterého jsem si zamiloval. A druhá část představení: jeho Depeše na kolečkách. Na jeviště vtrhla horda výtržníků:

*Nevyhnem se ani dámě
na veřejné ulici,
nýbrž nabídnem jí rámě
my galantní chlapíci.
Dlí dlí dlí
dlí
dlí dlí dlí.
Jen pryč s válkou
jen pryč s válkou
my se nesem
s kutálkou,
bez boje a bez války
se nesem podle kutálky.*

Na malířských štaflích stál muž v montérkách — Radiotelegrafista. Hele, to je Ládiček Boháč, Ládiček, můj věrný kamarád ze střední školy! S ním jsem začínal na Křemencárně hrát divadlo. Když na něj došlo, začal, a krásně (jemu to vždycky pěkně mluvílo):

*Budíš mne ze sna!
Takhle sis nepředstavoval kolonii jako dítě — — —
Někde jsou mrakodrapy
a někde v prádelnách se ždímá prádlo plně ran.
Záplatované rány žebračků
uprostřed zrcadel jež ztrojnásobují!
Být sluhou stroje a ničeho nechápat
ničeho o burzách a radiogramech.
Nevědět ničeho o tom co jsi sám,
co tvoje srdce. Haló!*

Ale nehlubší můj zážitek z toho představení — vidím vše, jako by to bylo dneska. Zprava vystoupil námořník v bílé uniformě, kouzelně se šklebil (Standa Neumann) a zleva proti němu dívka, v bílých plátěnkách naboso, v krátké modré sukýnce, v červeném živůtku, na hlavě korunku vlasů ze zlatožlutých lacetek. Strnula v údivu, rozepjala poněkud ruce, obličej se jí rozzářil: „Kde se tu vzal — ten námořník!“ Stříbrný hlas! A jeviště náhle plné světla! Kouzlo! Vyšel jsem z divadla hluboce pohnut, plný nádherných zážitků. Chtělo se mi zpívat. To bylo mé první setkání s Osvobozeným. Kde by mě bylo napadlo, že se zakrátko octnu i já na tomhle jevišti!

To bylo tak; šťastně jsem maturoval, dokonce s vyznamenáním (co bych se nepochlubil!), a šťastně jsem udělal i přijímací zkoušku na konzervatoře. Věřte, nikdy mi prázdniny nepřipadaly tak k nepřekonání dlouhé. Už abych byl v té vytoužené škole! A byl jsem tam sotva pár dní, přišla za mnou Světlá Svozilová, byla už ve 4. ročníku, jestli prý bych nechtěl hrát v Osvobozeném. Vyvalil

jsem na ni oči: „Blázníš, vždyť jsem sotva přišel na školu, ještě nic neumím!“ Vzala mě za ruku; prý to nevadí, jen pojď! Vzpomněl jsem si na to, co jsem viděl před prázdninami, vzpomněl jsem si i na tu kouzelnou herečku (byla to Jarka Horáková). Panenko skáková! Hráť tak s ní! To jsem ovšem nevěděl, že ona už je v Národním a Standa Neumann taky. A tak jsem šel. Dodnes vidím tu kancelářičku divadelka, tak dvakrát dva metry, nabitou lidmi. Mluvili jeden přes druhého, halas a tartas k nevypsání, a z hustých oblaků cigaretového kouře se vynořila bleďá tvář režiséra Honzla. Jeho rybí oči se na mne zpytavě upřely: „Tak vy byste chtěl s námi hrát?“ Srdce jsem měl až v kalhotách. Sebral jsem poslední zbytky

své zdravé drзости, kterou člověk musí mít, když chce být hercem: „Ano, prosím.“ „No, tak to zkusíme.“ A světe, zboř se! Dostal jsem hned hlavní roli v Apollinairových Prsech Ti resiových, které Honzl začínal zkoušet. Nevím, co se na mně Honzlovi líbilo, možná to, že jsem byl nepopsaný list, na němž bude moci bez zábrán realizovat své pregnantní představy o herectví. A kdo ví, zda to nebylo jenom proto, že Osvobozené bylo divadlo chudičké, nemělo zholu nic, i těch hereckých sil byl strašný nedostatek. A začali jsme zkoušet, většinou ve sklepě divadla. Tam vedle hromady uhlí zbyl malý pláček a na něm nás Honzl drezíroval; každé slovo, každé gesto, každý krok. Potil jsem se jako kůň. I jsem si pobřečel. Jen jsem se pořád třásl, že mě Honzl chytí za límec a vyhodí. Nevyhodil, asi neměl lepšího. A došlo k premiéře — 23. října 1926. Pro mě památné datum. Od tohoto dne totiž počítám svou profesionální dráhu. Ne že bych už hrál jako profesionál, chraň bůh, ale dostal jsem za toto představení svůj první herecký honorář — 8 Kč.

Osvobozenému už jsem zůstal věrný. A Honzl byl vlastně mým prvním učitelem. Jemu vděčím za to, že jsem si osvojil základní zásady herecké práce, i když musím přiznat, že mě jeho přísné regule zpočátku hodně svazovaly a zbavovaly žádoucí bezprostřednosti. Ale Na slupi jsme se dlouho neohřáli. Vyšehradským ochotníkům asi nešlo pod nos, že jim znesvěcujeme jejich stánek umění svými kejklí a — jak se lidově říká — vylili nám perka. Vzpomínám — byl sychravý zimní podvečer — bloumali jsme Prahou, Honzl, E. F. Burian a já, ruce zabořené zimomřivě do kapes chatrných zimníčků, hlavy plné neradostných myšlenek. Nemáme jeviště! Přešli jsme most u Národního, pak po schodech na Kampu, na to nábřeží, které mi vždycky, nevím proč, připomíná Paříž. Stával tam u zdi plechový pánský záchodek, ani nevím, jestli tam ještě stojí. I zašli jsme... A tam padla spásná věta: „Pánové, tady kousek za rohem je práce divadelní sál — v Umělecké besedě!“ Heuréka! Řešení! A tak tam Osvobozené nastěhovalo svých skromných pět švestek. Sáleček to byl mrňavoučký, a jeviště? Spíš takový výklenek. Ale hráli jsme. A v témže sále na jaře v r. 1927 skupina študáků pod hlavičkou Spolku studujících na francouzském gymnáziu v Dijonu v rámci česko-francouzské kulturní družby sehrála nezávanou radovánku pod názvem Vest pocket revue. A vida, obecenstvo se náramně bavilo, včetně oficiálních hostů, po Praze se o tom povídalo, a tak ředitel Háša, který spravoval sporé finance divadla, obratně převedl Vestpocketku do lůna Osvobozeného. Lidé se na reprízy jen hrnuli, divadelní pokladna přestala stonat na úbytě, ale celkem zákonitě se pohříchu začala měnit i tvář divadla. My, „staří“ členové, jsme přirozeně také hráli s V+W, nejdříve jen malé role, později větší a větší, jak V+W postupně objevovali možnosti našich talentů. Mně se podařilo „udělat“ se (jak se říká v divadelní hantýrce) až v příští sezóně; V + W napsali Gorilu ex machina aneb Cliftonovo kladívko, podařenou parodii na sešitové detektivky, které jsme kdysi s takovou oblibou četli ve škole pod lavičí. A najednou nebyl představitel na toho hlavního zločince, doktora Kerryho, a tak jsem ho — a jak se ukázalo šťastnou náhodou — dostal já. A vyšlo mi to! V+W se náramně bavili a napsali mi už potom řadu rolí, jednu krásnější než druhou: majora Wartonu, Dona Gonzálese, Rudolfa II., Caesara, Wu-Fanga, radost vzpomínat! Ale to už bylo v tom velkém a slavném Osvobozeném ve Vodičkově ulici.

Není mým úkolem líčit cestu Osvobozeného od skromných amatérských začátků k profesionalismu, od nezávaného, i když skvělého študáckého humoru k bojovné společenské kritice, již se tak nezapomenutelně vepsalo do dějin českého divadla. To, po mém soudu znamenitě, splňuje kniha, kterou jste právě dočetli. Chtěl jsem jen několika nepatrnými střípky ze svých vzpomínek oživit památku divadla, jehož vznik se pro mě šťastnou shodou okolností tak úzce spojil s mými hereckými začátky. Dodnes to považuji za veliký dar osudu.

A závěrem bych se rád obrátil k mladým začínajícím hercům, k těm, kterým divadlo „udělovalo“ tak jako kdysi mně, aby si pozorně přečetli tuto knihu, líčící strmou dráhu divadla, jež se nesmlouvavě vypravilo za novými výboji, které zaplanulo jako meteor na českém divadelním nebi a zanechalo nesmazatelnou stopu, třebaže jeho cesta byla krátká a surově přervaná na svém nejvyšším vrcholu. O tom se zde dočtete, i když to, co žije ve vzpomínkách vrstevníků, jejichž řady řídí a řídí, je nezachytitelné a nesdělitelné — ta nádherná atmosféra, která tam panovala, ten proud božského humoru valícího se z jeviště do hlediště, aby se vracel zpět v salvách smíchu a potlesků. Tato kniha by jim měla být užitečným poučením a výzvou. Ne však k nápodobě! Osvobozené bylo úzce spjato se svou dobou, jí bylo determinováno, s ní žilo a dýchalo, v tom byla jeho síla a moc. V nových podmínkách hledejte a tvořte novými způsoby! Stejně tak dobře a nebo ještě lépe! A k tomu vám upřímně přeju ZLOMTE VAŽI!

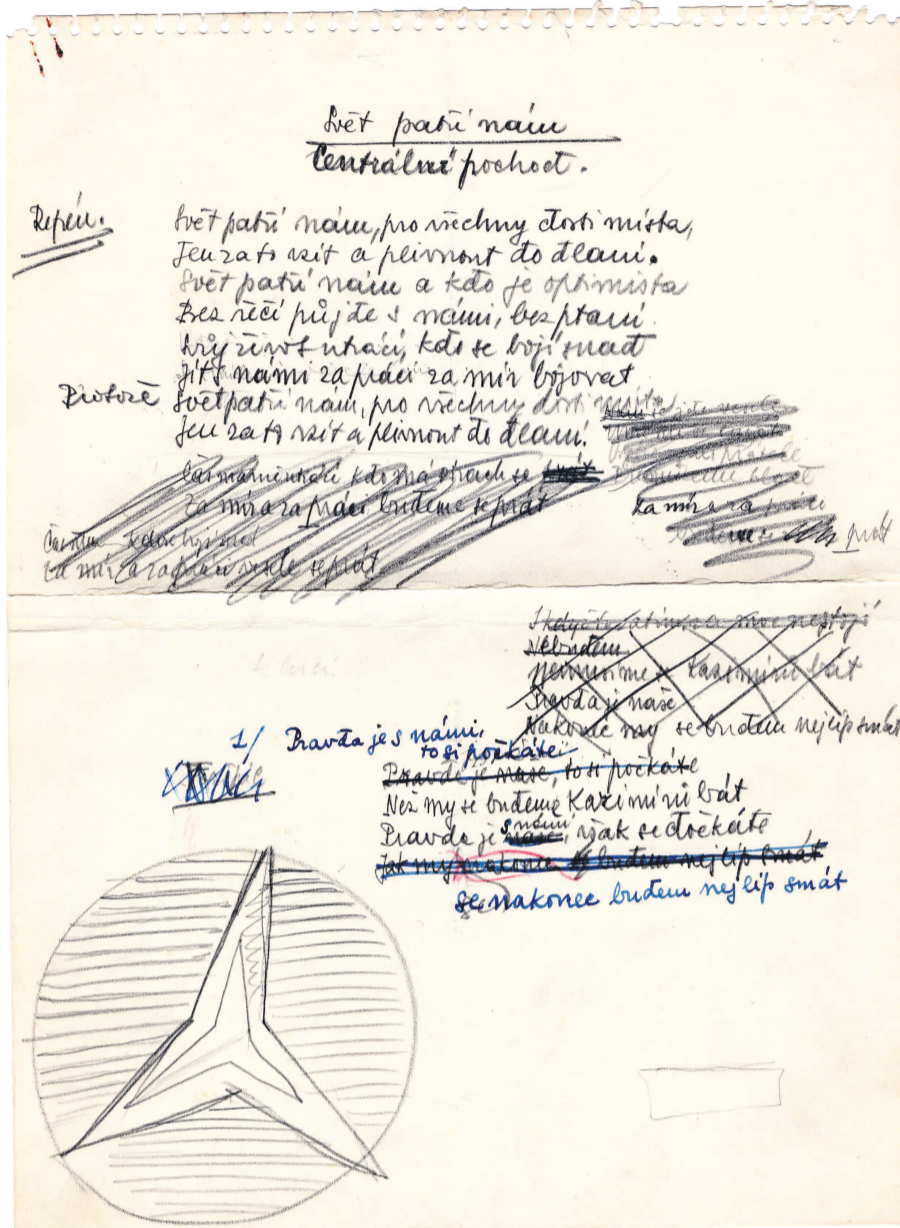
Národní umělec Miloš NEDBAL

V + W SVĚT PATŘÍ NÁM

Pravda je s námi — to si počkáte
Nikdy se nebudem kazimírů bát
Pravda je s námi — však se dočkáte
Že se nakonec my budem nejlip smát

Svět patří nám — pro všechny dosti místa
Jen za to vzít a plivnout do dlaní
Svět patří nám — a kdo je optimista
Bez řečí půjde s námi bez ptaní

Svůj život utrácí, kdo se bojí snad
Jít s námi za práci za mír bojovat
Protože svět patří nám — pro všechny dosti místa
Jen za to vzít a plivnout do dlaní!

SVĚT PATŘÍ NÁM. Prvotní náčrt písně napsaný rukou Jiřího Voskovce, rok 1936, dosud nezveřejněno; archiv Jaromíra Pelce

V+W NA ZNÁMKÁCH. Před třiceti lety, u příležitosti 70 let založení Osvobozeného divadla Česká pošta vydala poštovní známky s trojicí jeho ústředních protagonistů - Jana Wericha, Jiřího Voskovce a Jaroslava Ježka v tříznámkové emisi č. katalogu Pof 67-69 a aršík pof A87. Reprodukce známek nám poskytl Martin Klím, který v centru Brna provozuje dvě specializované prodejny poštovních známek. Děkuje.

CIMBÁLISTA v legendárnym hostinci Csálánosi Csárda v Budé, najstarší časti Budapešti na pravom brehu Dunaje poblíž východného cípu Margaretina ostrova Foto: Andrzej HAVLÍK

LITERÁRNA BOMBA O MEČIAROVI

PAVOL FABIÁN

Pred Vianocami sa v knižkupectvách zjavila nová kniha od Magdy Pospíšilovej *Dva roky s premiérom*. No... zjavila. Neviem, ako kde, ale v bratislavských knižkupectvách som ju dosť musel hľadať. Ich najpoprednejšie pulpy sú totiž zasypané produkciou vydavateľstva *Denníka N*, všelijakými tými vagovičovcami, šimečkovcami a bárdyovcami, pričom slovo „bárdyovcami“ nechtiac naznačuje aj to, pre akú čitateľskú obec sú určené. Skrátka, málokde Pospíšilovej knihu uzriete na pulte. Pritom podľa mňa ide o literárnu bombu!

M. Pospíšilová bola v časoch, na ktoré v knihe spomína, hviezdou *Rádiožurnálu* Slovenského rozhlasu a Slovenský rozhlas bol dlhodobo nielen najdôveryhodnejším médiom, ale aj najdôveryhodnejšou inštitúciou vôbec, pretože sa vtedy usiloval o nezávislé spravodajstvo presne v duchu verejnoprávnosti. Preto mnohých prekvapilo, že premiér VLADIMÍR MEČIAR Pospíšilovej ponúkol miesto svojej hovorkyne a ešte väčšmi všetkých prekvapilo, že Pospíšilová to miesto zobrala.

Autorka knihy bola známa tým, že si zachovávala odstup a neutralitu v názoroch, čo sú nie vždy najlepšie vlastnosti na funkciu hovorky. Podozrievať M. Pospíšilovú z nejakých veľkých sympatií k premiérovi Mečiarovi teda nemožno. O to väčšmi prekvapuje, ako po rokoch hodnotí svoje dva roky v tej funkcii a aj samotného premiéra. Dozvedáme sa, že ten nenávidený Mečiar bol schopný vyjednávať, ktorý dôsledne obhajoval slovenské záujmy. Dozvedáme sa, že Mečiar sa v časoch, keď celý bývalý socialistický blok prehrál „tretiu svetovú vojnu“ a bol určený na rozkradnutie a ekonomické ovládnutie Západom, usiloval možno trochu ako Don Quijote proti veterným mlynom bojovať a obhajovať záujmy Slovenska, i keď občas niektoré jeho spôsoby neboli bežným ľuďom úplne sympatické, najmä ak ich premoťovaní novinári patrične zveličili a nafúkli.

Kniha podáva mnoho svedectiev o tom, s čím musel V. Mečiar bojovať. Nielen s určitými skupinami vo vlastnom hnutí, kde jestvoval tábor ľudí (D. Slobodník, I. Hudec, R. Hofbauer...), s ktorých názormi nebol vždy súladný a musel ich vyjadrenia naprávať (s. 77), ale aj so zjavnou zaujatou kruhom okolo Georgea Sorosa, Spojených štátov a Západu ako takého.

Pospíšilová v knihe spomína expozé G. Sorosa v 1995 na podujatí Crans Montana Forum, kde vystúpil „s takou ostrou kritikou Slovenska, že div z neho neurobil – keby sa to aplikovalo aj na štát a nielen na osobu – personu non grata“ (teda osobu neprijateľnú pre štát, v tomto prípade štát neprijateľný pre svet G. Sorosa).

V knihe *Dva roky s premiérom* sa nachádza aj pomerne dlhý prepis časti rozhovoru V. Mečiara s námestníkom ministra zahraničných vecí USA RICHARDOM HOLBROOKOM (dohovoril Daytonскую mierovú dohodu medzi bojujúcimi frakciami vojny v Bosne v roku 1995). Rozhovor sa konal v januári 1996 v Bonne. Chcel som tu uviesť úryvok, ale nijaká časť knihy sa nesmie reprodukovat ani šíriť v nijakej forme ani nijakými prostriedkami, takže mi ostáva len konštatovať, že USA s V. Mečiarom/Slovenskom zaobchádzali ako s onucou a R. Holbrooke to v rozhovore v podstate aj priznal. Počas rokovania s Mečiarom bez škrupulí povedal, že „prezident Kováč nie je zaujímavý ako osoba“.

Išlo práve o obdobie, keď Slovensko dostalo povestný

demarš. Každému odporúčam, aby si prepis rozhovoru prečítal, je to skvelý dôkaz, ako rokuje rovný s „rovným“.

R. Holbrooke mal prsty aj v tom, že v máji 1995 Výbor na ochranu novinárov (VON, Committee to Protect Journalists) bez relevantných dôkazov zaradil Mečiara medzi desiatich najúhlavnejších nepriateľov tlače na svete. M. Pospíšilová v knihe špekuluje o tom, že prsty v tomto mohla mať Holbrookova tretia manželka maďarského pôvodu novinárka Kati Marton.

Manipulácie proti premiérovi Mečiarovi sa dopúšťali aj slovenskí novinári. Pospíšilová o tom hovorí aj v súvislosti so stretnutím slovenského premiéra vo februári 1996 s rakúskym kancelárom FRANZOM VRANTZKÝM – obaja štátnici venovali počas rozhovoru kauze únosu M. Kováča ml. asi pol percenta času z celého stretnutia, ale slovenskí novinári to podali, akoby sa ich rozhovor týkal stopercentne len toho...

M. Pospíšilová píše, že novinári premiérovi Mečiarovi často „kládli otázky takou formou, ktorá mnohokrát naozaj nezodpovedala zásadám objektívnej profesionálnej žurnalistiky“, pričom mimoriadne arogantne sa podľa nej správal vtedajší (dnes už polepšený) Peter Tóth (s. 99).

Na viacerých miestach Pospíšilová musela spôsob Mečiarovej komunikácie pochváliť: „Premiér odpovedal na všetky otázky pohoťovo. Aj keď som nie so všetkým, čo povedal, súhlasila, musela som však duchu priznať, že bol výborný. To bola práve tá jeho schopnosť, ktorá ho stavala vysoko nad iných politikov a v tomto smere nemal na slovenskej politickej scéne konkurenta“ (s. 101).

Autorka v knihe spomína fakty svedčiace o tom, že istí ľudia sa prostredníctvom v tom čase najčítanejšieho mienkotvorného printového média, teda denníka *Pravda*, usilujú pracovať premyslene a pomaly na diskreditácii V. Mečiara a jeho spojení s únosom prezidentovho syna (s. 109).

V knihe *Dva roky s premiérom* sa vďaka M. Pospíšilovej dozvedáme aj o menej známych aktivitách premiéra Mečiara majúcich za cieľ sprostredkovať zmier, urovnať konflikt medzi Chorvátmi a Srbmi. Mečiar sa opakovane stretol s Tu manom a Miloševićom a viac ráz bol aj počas bojov – a nie celkom legálne – v bývalej Juhoslávii. Ako však Pospíšilová píše, „isté medzinárodne kruhy (zlé jazyky neskôr hovorili, že vraj isté kruhy v USA i v Európe) sa nemohli vyrovnat s tým, že by nejaký Slovák, politik malej krajiny, ktorá bola vzorom pokojného rozdelenia štátu, sa do toho vložil a dokázal zmieriť bojujúce strany“.

Pospíšilovej kniha je veľmi poučná aj vzhľadom na súčasnú situáciu na Slovensku. Jestvuje istá paralela medzi Mečiarom a Ficom. Aj Ficovi sa vyčíta jeho pokus o nezávislú politiku na všetky štyri svetové strany, pričom jeho najväčší kritik – Progresívne Slovensko – nás dennodenne presviedča, že samo nemá nijakú dlhodobějšíu štátotvornú víziu a svoje názory v týchto turbulentných časoch mení z týždňa na týždeň podľa momentálne prevládajúceho vetrika. Aj Ficovi sa vyčíta nenávisť a boj s novinármi, pričom je očividné, že presne to, čo robili novinári Mečiarovi a čo novinárka Pospíšilová v knihe pomenúva, dnes premoťovaní a o objektivitu sa absolútne neusilujúci novinári robia Ficovi.

Aj Mečiar mal svoje mierové iniciatívy na Balkáne, lenže Ficovi sa jeho volanie po mieri vyčíta.

Vrelo knihu odporúčam – je veľmi poučná aj pre dnešné dni. Najmä aby sme si objasnili – ako hovoria „Eláni“ –, kto za koho kope...

Magda Pospíšilová: *DVA ROKY S PREMIÉROM*, Bratislava: *Dixit*, 2025, 344 s., ISBN 978-80-89662-64-7, Edícia *Fakty a spomienky*. Recenzi po titulku *Kníha poučná aj pre dnešné dni* otiskl Literárny týždenník v letošnom dvojčísle 07/08. Slovenská redakce recenzi laskavé poskytla našemu LUKu.

JAROSLAV ČEJKA

Autoportrét

V setmělé zahradní tůni něco se pohnulo u dna. Dusím se cizí vůní. Proč už je láska nudná.

Letní noc nahlíží do okna slepými větvemi smrků. Byla jsi ke všemu ochotná. Už abych tě měl s krku.

Stydím se, ale je to tak. Nejradši mám sám sebe. S karosérie opadáva lak. Stáří je hnusné. A zebe.

Návrat ze špitálu

Vracím se domů z nemocnice. Nic dobrého mě tam nečeká. Nesu si jen své špatné plíce. A závist. Dceru člověka.

Do mne už nikdo nevrhá žádné přehnané naděje. Hrajeme spolu hru na hada. Kdo ho líp na prsou zahřeje.

Slavné dny mám dávno za sebou. Nikdo se ke mně už nezná. Jsem prošle zboží se slevou. Jsem dávno vyhaslá hvězda.